

EEN OMSLAGPUNT EN TRENDBREUK VOOR NATUURBELEID BINNEN HANDBEREIK!

Dramatische cijfers

De klimaat- én biodiversiteitscrisis komt elke dag schrijnend naar voren. De insectenmassa nam de laatste 27 jaar met 75% af. Dat is zo drastisch dat gevreesd wordt voor de bestuiving. Nieuw onderzoek legt een verband tussen de afname van het aantal weidevogels en bestrijdingsmiddelen in de mest die daarin terecht komen via het voedsel, het stro en de behandeling van de stallen en dieren. Recent Nederlands onderzoek kwam tot de conclusie dat de afname van het aantal vlinders zich doorzet: tussen 1890 en 2017 nam het aantal met 84% af. 15 soorten zijn helemaal verdwenen. Enkel de soorten van bossen of soorten die overleven dankzij gericht natuurbeheer houden stand of breiden lokaal uit. Voorbeelden zijn de grote parelmoervlinder, de kleine heivlinder en de zilveren maan. Onlangs kwam een rapport uit over de zeer drastische achteruitgang van de akker- en weidevogels in Vlaanderen. Veldleeuwerik en Kievit hebben het moeilijk. Patrijs, graspieper en grauwe gors zijn praktisch verdwenen. De door Rachel Carson voorspelde stille lente is quasi een feit geworden. Belangrijke oorzaken zijn de verdwijning van leefgebied en de ecologische woestijn die het agrarisch gebied geworden is, zonder landschapselementen en ruigere hoekjes en gehuld in een onzichtbaar deken van pesticiden en ammoniak.

Veldleeuwerik: zijn tierelierende zang boven de akkers is intussen nog zelden te horen. Sinds 1960 namen de aantallen met 95% af. Daarmee is de soort één van de grootste slachtoffers van de intensieve landbouw. Foto Glenn Vermeersch

In drie jaar tijd heeft Vlaanderen bovendien 7000 hectare open ruimte verloren. Dat staat in het tweede rapport 'Landgebruik en Ruimtebeslag in Vlaanderen' van de Vlaamse Administratie. Het gaat over de periode 2013 tot 2016. Daarmee is 33 procent van onze regio bebouwd, een stijging van 0,5 procent, waarvan 13 000 kilometer lintbebouwing en bijna 200 000 hectare verharde oppervlakte. De zo besproken betonstop laat op zich wachten. De discussie over de betonstop resulteert precies in het tegenovergestelde: een versneld aansnijden van open ruimte, snel, snel nu het nog kan. Er moeten dringend bewarende maatregelen genomen worden.

Roep om een krachtig natuur- en klimaatbeleid

Nog nooit is de roep om een krachtig en effectief natuurbeleid zo groot geweest als nu. Voor de milieu- en klimaatproblemen wordt het inschakelen van natuur steeds meer als een belangrijke oplossing naar voren geschoven: bossen, natte graslanden en veenvorming als mitigerende maatregelen voor koolstofopslag, robuuste valleien als buffers en voor klimaatadaptatie, water en groen in de stad om hitte-eilanden te vermijden. De Dijle levend door Leuven, de Gete en Demer terug open resp. in Tienen en Diest. Daar waar het waterbeheer in het verleden steeds inzette op snelle afvoer en vermijden van wateroverlast verschuift de aanpak nu naar waterbuffering, ruimte voor de rivieren en voor water in de valleien en vertragen van de afvoer. Waterschaarste en droogte zijn

nieuwe topics waardoor het denken rond water en waterbeheer copernicaans verandert. Het is overduidelijk: de oude recepten en structuren werken niet meer. We moeten denken in termen van grote samenhangende robuuste valleisystemen met ruimte voor de rivier en ruimte voor water. En dit koppelen aan de versterking van de biodiversiteit.

Een biodiversiteitstrategie: nood aan grote natuurcomplexen die 25 à 30% van de landoppervlakte beslaan. Ten bate van natuur, klimaat en water. Hier de Demerbroeken. Foto Achiel Feyaerts

30% oppervlakte natuurgebied

Om de biodiversiteitscrisis om te buigen moeten we komen tot meer dan 25 à 30% van de oppervlakte natuurgebied, en dit gekoppeld aan aangepast waterbeheer. Buiten de valleien moet snel werk gemaakt worden van een groenblauwe dooradering van het agrarisch gebied met een vaste natuurinfrastructuur van struweel en ruigten, aangevuld met de roterende maatregelen uit de pakketten van de beheersovereenkomsten met de landbouwers. De hydrologische ruwheid van het landschap moet naar omhoog. We kunnen niet langer toelaten dat jaarlijks tonnen leem afstromen naar de riolen, grachten, beken en de rivierstelsels, om nog niet te spreken van de lagergelegen woonkernen. Op deze manier kan het landelijk gebied ook aantrekkelijk gemaakt worden voor de recreatie, wordt het water opgehouden, is er ruimte voor bestuivers enz. Daarenboven zal er iets drastisch moeten gebeuren om het deken van pesticiden en ammoniak waar heel het landelijk gebied in gehuld is, weg te werken. Want dit werkt door op de hele kringloop. Zelfs bij de biologische landbouw. Zelfs op de gezondheid van mensen.

Er is dan wel een omslag is in het denken, maar de inertie van de bestaande structuren zoals Polders en Wateringen en bestaande historische machtskaders is groot. Dat omkeren, dat is juist de unieke opdracht en rol van Natuurpunt: duidelijk ambitie tonen, tonen wat kan en wat zou moeten, de beperkingen van de bestaande kaders doorbreken. En ja, ondanks de negatieve trends hierboven geschetst, zien we dat een reeks soorten en levensgemeenschappen binnen de beheerde natuurgebieden vooruitgang boeken terwijl elders de natuur achteruitgaat. Het voorbeeld van Averbode Bos en Heide als hotspot voor biodiversiteit is daarbij tekenend. Maar ook de zovele andere plaatsen waar van onderuit vrijwilligers natuurreservaten met succes hebben uitgebouwd en beheren. En op vele plaatsen is door deze inzet het lappendeken van percelen reeds aaneen gebreid tot een robuust complex.

De vallei van de Gete in Vlaams-Brabant: naar Vlaamse normen een nog zeer gave en open vallei. Natuurpunt beheert in het Getebekken intussen ca. 1000 ha en rijgt er natuurgebieden aaneen tot robuuste complexen. Foto Pieter-Jan Alles

Grote natuurcomplexen

We zien dingen in beweging komen, kleine mirakels die zich voltrekken. Bijvoorbeeld in de Groene Vallei, bij het Sigmaplan voor de Demer, het strategisch project Getevallei, de verdere uitbouw van het Hagelandse bos, bij de duidelijke claim in de ruilverkaveling voor forse uitbreiding vlakvormige natuur en de totstandkoming van een groenblauwe dooradering doorheen het landbouwgebied,...

Na het Life-project Hageland en Demerdelta (o.m. Schulen) is er nu ook een Life-project Groene Vallei goedgekeurd en minister Koen Van den Heuvel keurde de restfinanciering daarvan goed. Plots wordt het reservaat Schulensbroek – dat al lange tijd bij de vorige minister geblokkeerd zat - erkend. Worden eindelijk klaarliggende dossiers van 1100 ha reservaat erkend en wordt na jaren sukkelen een extra budget van 2,5 mln. voor aankopen vrijgemaakt. Nog altijd druppels op een hete plaat maar het geeft wel perspectief aan alle vrijwilligers om met energie door te werken en te ijveren voor een structurele verhoging van de budgetten voor aankoop en beheer.

Ook op beleidsvlak zijn er tekenen van verandering. In het Sigma-project Demer is een aanvang gemaakt met de hermeandering van de Demer door het terug openmaken van een meander aan de Vinkenberg tussen Diest en Scherpenheuvel-Zichem. Op termijn zal de Demer tussen Diest en Werchter 15 km langer worden. Wie had dit ooit gedacht!

In het ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP) dat voor de Demervallei in voorbereiding is, is er inderdaad meer natuurgebied voorzien. Toch wil men de vallei segmenteren en 'landbouwgebied met ecologisch belang' waar geen grasland mag gescheurd worden, omzetten naar gewoon agrarisch gebied waar dit wél mogelijk is. Totaal tegen de

Bestaande paradigma's doorbreken en grenzen verleggen: Natuurpunters in een hogere versnelling. Blauwe kiekendief boven de akkers. Foto Kevin Feytons

filosofie van robuuste valleien en ruimte voor water in de vallei. Maar ook vanuit klimaatperspectief ondenkbaar: een nat grasland kan tot 10 ton CO₂ per ha opslagen, terwijl net veel CO₂ vrijkomt bij omzetting naar akker. Als Natuurpunt moeten we duidelijk blijven zeggen: onmogelijk dat er ruimtelijke plannen goedgekeurd worden die toelaten dat huidig beschermd kwetsbaar grasland omgezet wordt naar akker. Net als het onze rol is in het Strategisch Project Gete op te komen voor een vallei waarin tussen Tienen en Halen ruimte is voor natuurontwikkeling en ruimte voor de rivier en water.

Groenblauwe dooradering van het landschap

In de ruilverkaveling Willebringen staan we er om toe te zien dat wat opgenomen is in de plannen voor uitbouw vlakvormige natuur en groenblauwe dooradering van het agrarisch gebied ook in de praktijk gerealiseerd wordt. Bij het ruimtelijk uitvoeringsplan rond de Wijngaardberg willen we wel oog hebben voor de problemen van de fruitplantages door mogelijks een deel van het planologisch afgebakend natuurgebied waar nu laagstamboomgaarden staan, in te leveren. Maar we zijn geen vragende partij. En ook hier moet er netto een sterke uitbreiding van het effectieve natuurgebied komen en moet het natuursysteem robuust gemaakt worden. Kortom een biodiversiteitsstrategie.

Nood aan een forse groenblauwe dooradering van het agrarisch gebied: goed voor biodiversiteit, waterretentie, erosiebestrijding, bestuiving en landschapsbeleving. Foto Jules Robijns

Natuurpunters, maak het verschil

Er is veel in beweging. Of het bij mooie woorden en plannen blijft dan wel effectief in de praktijk gebracht wordt, zal in grote mate afhangen van de doorgedreven inzet van de Natuurpunters op al deze plaatsen en in al deze processen. We moeten ambitie durven tonen, een onderbouwde visie naar voren brengen, de bestaande paradigma's durven doorbreken en grenzen verleggen. Als Natuurpunters vasthoudend blijven werken aan de verwezenlijking van deze doelen, hierbij argumenten inbrengen en luisteren naar argumenten en elke kans aangrijpen om stappen vooruit te zetten, dingen te realiseren en daarbij steeds het perspectief van 'meer en betere natuur' voor ogen houden.

Nelson Mandela zei het reeds: "Het lijkt altijd onmogelijk, totdat het gerealiseerd is". Het onmogelijke tot een evidentie maken. Die trendbreuk moeten we nu waarmaken.

Hugo Abts
Voorzitter Natuurpunt Oost-Brabant

